

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 20.11.2018
Kabul Tarihi / Date Accepted : 25.12.2018
Yayın Tarihi / Date Published : 31.12.2018
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Güz / Autumn

Poetik Görüşlerinden Hareketle İsmet Özel'in "Esenlik Bildirisi" Şiiri Üzerine Bir Değerlendirme

Mehmet Zeki FIRAT*

Anahtar Kelimeler:

Esenlik
Bildiri
Modernizm
Şehir
Konformizm
Yapaylık

ÖZ

Esenlik Bildirisi İsmet Özel'in 1973 yılında kaleme aldığı bir şiidir. Özel, bu şiiinde özlemine duyduğu toplumsal yaşamın izini sürer. Kendi bakış açısından toplumda 'olması gerekenler'i, şiir formunda bir bildiri ile okura aktarmaya çalışır. Şiiide Modern toplumun yapaylığını eleştirirken, şartlı cümlelerle de toplumda olması gereken aslı değerleri ortaya koymaya çalışır. Modern toplumun mekânı olan şehir kimliğinden yola çıkan Özel, insanı, özünden uzaklaştıran aldatıcı değerlere karşı mücadeleye çağırır.

Çalışmaya söz konusu olan Esenlik Bildirisi şiirinin çözümlenmesinde İsmet Özel'in poetik ve politik görüşleri de dikkate alındı. Kendi hayatının farklı zamanlarında, çeşitli dünya görüşleri arasında keskin geçişler yapan İsmet Özel, hayatının her devresinde dıştan dayatılan yoz kapitalist değerlere, konformizme, karşı çıktığı görülür. Özel'in Marksist dünya görüşüne bağlı iken kaleme aldığı bu şiiinde de kapitalist dünya görüşünün insanlara dayattığı tek tipçi hayat anlayışı, yapaylık ve konformizmi açıkça eleştiri malzemesi haline getirmiştir. Modern kapitalist sistemin argümanları, çeşitli maskelerle insanlar arasında kendi varlığını sürdürür. Bunun bilincinde olan şair, insanların da bu bilince erişmesi hususunda çaba sarfeder.

An Evaluation on İsmet Özel's Poetry Which is "Esenlik Bildirisi" From His Poetic Opinions

Keywords:

Soundness
Declaration
Modernism
City
Conformism
Artificiality

ABSTRACT

Esenlik Bildirisi is a poem written by İsmet Özel in 1973. Özel, in this poem, traces the social life he longs for. From his point of view, he tries to pass to the readers what should be in society in a poetry form with a declaration. While criticizing the artificiality of Modern society in poetry, it tries to reveal the basic values that must be in society with conditional sentences. Starting out from the identity of the city, which is the place of modern society, Özel calls on people to fight against the deceptive values that take them away from their essence.

The poetic and political views of İsmet Özel were also taken into consideration in the analysis of the poetry of the Esenlik Bildirisi. İsmet Özel, who makes sharp transitions between the various worldviews at different times of his life, appears to oppose the exogenous capitalist values, conformism, which are imposed from outside in every period of his life. In this poem penned by the Marxist worldview of Özel, the only type of life understanding that the capitalist world view imposed on people has made artifactism and conformism openly criticized. The arguments of the modern capitalist system maintain their existence among people with various masks. The poet, who is aware of this, tries to make people reach this consciousness.

* Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, m.zeki.firat56@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9859-3355>

ESENLIK BİDİRİSİ

*Bir şehrin urgan satılan çarşıları kenevir
kandil geceleri bir şehrin buhur kokmuyorsa
yağmurdan sonra sokaklar ortadan kalkmıyorsa
o şehirden öcalmanın vakti gelmiş demektir.*

*Duygular paketlenmiş, tecime elverişli
gövdede gökyüzünü kışkırtan şiir sahtedir
gazeteler tutuklanmış dünya kelimesini
o dünyadan, o şiirden öcalmalı demektir*

*Ölüm gelir, ölüm duygusuna karşı saygısız
ve zekâ babacan tavırla tiksinti verir
söz yavan, kardeşlik şarkıları gayetle tıkız
öcalınmazsa çocuklar bile birden büyüyebilir.*

*Yargı kesin: Acı duymak ruhun fiyakasıdır
kin, susturur insani; adına çıdam denir
susulunca tutulan çetele simsiyahtır
o siyah öcalmakcasına gür ve bereketlidir.*

*Vandal yürek! Görün ki alkışlanasın
ez bütün çiçekleri kendine canavar dedir
haksızlık et, haksız olduğun anlaşılın
yaşamak bir sanrı değilse öcalınmak gerektir.*

İsmet Özel/1973

GİRİŞ

Kelimeler, bazen kendi özerk söylemlerinin taşıyıcıları olsa da onları bir araya getiren şairden, yani yaratıcısından tamamen bağımsız olmaları düşünülemez. Şairler kelimeleri bir araya getirip kendi şiir evrenlerini oluştururken, çevrelerinde olup biten olaylara tamamıyla kayıtsız kalamazlar. Kimi şairler şiirlerini kurarken toplumda gördüğü aksaklıkları şiirinin merkezine almaktan çekinmez. Hatta bunlardan bazıları toplumda mevcut olan sosyal olayları bilinçli bir şekilde şiirinin merkezine oturtur. Toplumda gördüğü çarpıklıkların ve olumsuzlukların çözümü için özel çaba sarf eden ve kurtuluş için çeşitli reçeteler sunan şairler de mevcuttur. Kimi şairler şiirlerinde ele aldıkları meseleleri değerlendirirken, bir taraf tutarak, ona karşı olan değerleri eleştirmekten çekinmez. Ki bu şair İsmet Özel gibi "kadirşinas itaatsizlik"i benimsemiş bir şair ise toplumu kötülüğe, yapaylığa sevk eden olumsuz değerler karşısında yer alıp taraf tutması daha da belirginleşir.

İsmet Özel, hayatında radikal kararlar alarak farklı dünya görüşleri arasında keskin geçişler gerçekleştirmiştir. 1974'e kadar İsmet Özel, Marksist ve sosyalist bir dünya görüşünü benimsemiştir. Bu tarihten sonra Müslüman dünya görüşüne bağlanmıştır: "1974'ten sonra onu Müslüman dünya görüşüne bağlayan nedenlerle onu komünist olmaya iten nedenlerin aynı olduğunu ifade etmesi, Özel'in yaşadığı değişimin sağ, sol, Türkçülük gibi eşdeğer noktalar arasında bir savrulmuş değil; tekâmülü amaçlayan bir yürüyüşte ana eksenden ödün vermeden giriştiği bir varoluş mücadelesi olduğunu gösterir." (Karacoşkun-Hüküm, 2018:117). Özel'in dünya görüşü değişse de hayatında hiç değişmeden kalan bazı önemli görüşleri vardır: "İsmet Özel hayatının her devresinde, ortalama bir anlayış tutturularak kalıplaşmış formlar içerisinde yaşanıp tüketilen bir hayatın karşısında olmuş; kabule zorlanan mecbur bırakılmışlıkların farkına vararak bunların öncelikle kendi yaşantısını etki altına almaması için gayret göstermiştir" (Tüzer, 2008: 255). Marksist duyarlılıkla toplumcu gerçekçi sanat anlayışını benimsediği yıllarda, Marksistler ve toplumcu gerçekçiler tarafından eleştirilmiş, İslami duyarlılıkla eser verdiği yıllarda da İslami çevre tarafından eleştirilmiştir: "Marksist dönemindeki sahicilik arayışı ve antikonformist sert söylemi modern dünyada İslam'ı var olan bozuk sisteme uyum gösterme biçiminde idrak eden insanlara karşı şiddetli bir duruş sağlar" (Karacoşkun-Hüküm, 2018:117). Özel, hayatının her döneminde köktenci toplumsal dayatmalara, konformizme, yapaylığa karşı çıkmıştır. Bu nedenle

hayatının hemen hemen her döneminde gerek söylemleri gerek şiirleriyle eleştirilerin odağında yer almış.

1. İsmet Özel'in Poetik Görüşleri

Şiir çözümlerinde sanatçıların poetik görüşleri okura yardımcı olmaktadır. Orhan Okay, poetikayı: *"şiire dair her meseleyle uğraşan bir bilim alanı"* (2016: 17) olarak değerlendirir. Yine de poetikanın pozitif bir bilim olmadığını, hatta kurallarının da kendisinin getirmediği normatif bir bilim dalı olmadığını dile getirir. Şairler yaşamları ve yazdıklarıyla okura bazı ipuçları verirler: *"İnsanlar kendi dışlarında bazı işaretler sunarlar, bu işaretleri anlayabilenler yani o işareti veren kişi ile müşterek bir tecrübe sahibi olanlar onun ne demek istediğini anlarlar"* (Özel, 2004: 14). Şiirle iletişime geçen okur belli oranda onun yaratıcısıyla da müşterek bazı noktalar yakalar. Bu da şiirin çözümlenmesinde okura yardımcı olur. *Esenlik Bildirisi* değerlendirilirken, Özel'in poetik görüşleri ve çeşitli düşünce yazıları göz önüne alınacaktır.

Hiçbir sanat yapıtı yaratıcısından/sanatçısından tamamıyla bağımsız değildir. Sosyal meseleler üzerine yazan/yaratım faaliyetinde bulunan sanatçılar ise kendi dünya görüşlerini eserlerinde daha fazla yansıtırlar. Çünkü onlar için sanat yaşamı daha güzel kılmanın bir aracıdır: *"Her şairin belirgin bir dünyası, her şiirin oturmuş, belirgin bir maddesi vardır. Eğer şiir üzerine konuşulacaksa genel sözlerin, her özel durumda yeniden gözden geçirilmesi ve en azından o özel durum uğruna daha da derinleştirilmesi kaydıyla konuşulmalıdır"* (Özel, 1980: 37). Şairin hayatı da şiir yorumlamada önemli bir yere sahiptir. Çünkü şiir, sanatçının yaşamından izler taşımaktadır.

İsmet Özel'in, insan kimliğinde "gördüğü" ile "görmek istediği" arasında farklar vardır. Şair birey olmayı başaran, diğer bir ifade ile ferdiyetine sahip çıkan ve önüne çıkan her yolu yürünebilir yol olarak görmeyen, sorgulayan insanlar arar. Yeryüzünü dolduran milyarlarca insanın verili kural, düzen ve düşünce kalıplarından rahatsız olmaması ve onları koşulsuz benimsemesi İsmet Özel'i rahatsız eder: *"İnsanların çoğunluğu kendilerine sunulmuş anlama kalıplarını ve toplum tarafından geçerli sayılmış eyleyiş biçimlerini eleştirmeksizin benimserler. Bu kalıp ve biçimleri eleştirmeye güçlerinin yetmeyeceğini düşünürler. Böyle insanlar bilinçli bir savaş yürütmezler, kendilerine özgü yolu aramazlar. Savaşın gereğini yerine getirirler ve üzerinde buldukları yoldan giderler. Sorgusuz, sualsiz"* (Özel 2006:10). Özel, koşulsuz kabullerin insanları tek tipleştirdiğine inanır. Sorgusuz sualsiz kabuller, bireyin kendi düşüncesini üretmesine ve hayata geçirmesine engel olur. Bu nedenle birey toplum içerisinde olmak istediği kişi olmaktan çıkar. Toplumun kendisine dayattığı belli bir form içerisine girer. Sahiciliğini kaybeder.

İnsanlık tarihinin en önemli gelişmelerinden biri de kuşkusuz aydınlanma çağının başlangıcı ve devamında yaşanan modern süreçtir. Modernizm, akli merkeze alan insanoğlunun yaşamındaki değişim sürecidir. Modern süreçte akılcılığın merkeze alınmasıyla birlikte, bilimde sanatta ve teknolojide gelişmeler yaşanmış, buna bağlı olarak toplumların yaşam koşullarında değişimler başlamıştır. Bu değişimler toplumlar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olmuştur. İsmet Özel hem şiirlerinde hem de düzyazılarında medeniyet, bilim, teknik, şehir, modernleşme, kapitalizm kavramlarını sıkça dile getirir. İnsanların kendi kültüründen, geleneksel değerlerinden, uzaklaşmasını eleştirir. Batı'nın tanrıtanımay, maddeci anlayışı altında birbirine yabancılaşan bireyleri ve onların sahici

olmayan, yapmacık değerleri onun şiirinde sıkça işlenen konulardır: *"Şehir hayatının önem ve yaygınlık kazanması insanın tabiata olan uzaklığını artırmış ve tabiat üzerinde insanın kurduğu denetim insanın tabiata ve kendine yabancılaşmasına yol açacak biçimde belirmiştir"* (Özel, 1988: 74). Şehirler bu yabancılaşan bireylerin mekânları haline gelir. Şehirde yaşayan insanların birbiriyle olan ilişkileri, sahicilikten uzak, kapitalist sistemin uygun gördüğü ve temelinde ticari çıkarın olduğu ilişkilerdir: *"Modernizmin barınağı olan şehirler, modernizmin yozlaştırıcı ve yabancılaştırıcı etkisine en çok maruz kalan yerlerdir. Dolayısıyla bu mekânda yaşam süren şehirliler de bu yozlaştırıcı etkiden nasibini almış, kendilik değerlerinden uzaklaşmıştır. Çıkarıcılığı, menfaati "temel gerçeklikler" edinen şehirliler riyakâr bir ruhun dışı yansıyan sahte ilgilerinin, gülüşlerinin arkasından gerçek yüzlerini ortaya koyarlar. Ulaşmak istediği maddi değerlerin yarattığı hirsının esiri olan şehirli insan, gerçek kimliğini gizleyen "alaka ve zarafet" maskelerini kullanmasıyla eleştirilir. Şehir insanının madde severliği ise "bozuk paraların insanı, pahalı zevkler insanı" söylemleriyle hayırlanır"* (Geçen, 2012: 1215-1228). Üç Frenk Havası'nda eleştirilen şehir aynı kimlikle Esenlik Bildirisi'nde de yer almaktadır. Fakat anlatıcı özne, belirlediği koşulları taşımayan bu şehirden öç almak vaktinin geldiğini adeta haykırır. Öç alınmadığı takdirde insanların yaşamında nelere mal olacağını söyler.

Özel, içinde yaşadığımız medeniyeti çeşitli yazılarında değerlendirir. Onun medeniyete dair bu düşünceleri, şiirlerinin çözümlemesinde de okura yardımcı olur. Özel'in içinde yaşadığımız medeniyete dair görüşleri: *"İçinde yaşadığımız medeniyet insanlık onurunun, insanın olumlu sayılabilecek değerlerini ayaklar altına alındığı, münasebetlerin mekanikleştiği, anlayış derinliğinin günden güne azaldığı, tabiatla olan münasebetlerin çarpıklaştığı, ihtirasların, nevrozların hastalıklı zihinlerin yayılmak, nüfuz etmek için çok geniş alanlar bulduğu, bir tarafta tatmin vasıtalarının azgınlık derecesine varmasına mukabil, aynı vasıtalara özlem çekenlerin mahrumiyetten kavurdukları her haysiyetli ve dürüst insanı bunaltacak, kuru, çorak bir mahiyettir. Belki bütün medeniyetin duçar olduğu ruh çoraklığıdır bu"* (Özel, 2015:173). Bireyin dünyayı algılama ve anlamlandırma çabasında, içinde yaşanan zamanın ve mekânın rolü büyük bir önem arz etmektedir. İnsanın insanla münasebetinin yanı sıra insanın zaman ve mekânla ilişkisi de kimliğinin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu etkileşim çift taraflı bir etkileşimdir. Etkileşim sonucunda kimliği şekillenen birey, edindiği sosyal, siyasi, ekonomik ve ahlaki değerlerle mekânla tekrar iletişime geçer. Kişi ya zaman mekân ile olumlu bir etkileşim süreci yaşar ya da onları kendine göre olumsuz taraflarını eleştirme ve değiştirme çabası içerisine girer: *"Sanat yaptı, içinde bulunduğu koşulların ürünüdür"* (Ecevit, 2016:17). İçinde bulunduğu koşullardan etkilenen sanatçılar, bunları eserlerinde yansıtır. Özel, içinde bulunduğu koşulları şiirlerinde taşır. Bu nedenle onun şiirleri de içinde doğduğu koşulların ürünüdür denilebilir. Toplumda karşılaştığı haksızlıkları şiirlerinde eleştirmekten çekinmez. Çünkü o edebi türlerin ve dolayısıyla da şiirin misyonunun bu olduğu bilincindedir: *"Şiir olsun ya da olmasın yazılan he şeyin bir ihkak-ı hakk ve haksızlığa bir tepki olduğuna, en azından olması gerektiğine inanıyorum"* (Özel, 1980: 56). Şiirlerinde hak arayışını temel gaye yapan Özel, her türden haksızlığa karşı mücadele etmeyi önerir. Haksızlıklar karşısında alınması gereken tavırları şiirlerinde açıkça dile getirmektedir.

Özel, poetik görüşlerini ortaya koyduğu *Şiir Okuma Kılavuzu*'nda şiir hakkında kendi görüşlerinin yanı sıra şiir hakkında yapılan değerlendirmeleri de ele alır. Yapılan şiir değerlendirmelerini bağımsızlığını sorgular: *"Artık şiir(!) değerlendirmelerine paranın, apoletlerin*

ve koltukların gölgesi düşmüştür. Artık çevreden değil, piyasadan söz etmek; okuyarak, tadına vararak değil, pazarlıkta uyuşarak bir şeyler elde etmek zorundadır” (Özel, 1980: 11). Özel, şiirlerinde bireyin içine düştüğü bu çıkmazı ele alır. Kapitalizmin ve apoletlerin birey ve toplum üzerindeki etkisini ve bireyin de koşulsuz teslimiyetini eleştirir.

2. Esenliğe Erişmenin Mücadelesi/Bildirisi

Şiirde başlığa önem veren ve bir şiir yazmaya başlamadan çok önce o şiirin başlığını yazdığını ifade eden bir şairin şiirinin çözümlenmesine başlıktan başlamak gerekir. Bildiri nedir, insan neden bir bildiri yazma ihtiyacı duyar, bildiri şiirsel bir dille ifade edilebilir mi, şiir formunda yazılabilir mi? gibi soruları yanıtlamak İsmet Özel’in *Esenlik Bildirisi* isimli şiirin çözümlenmesine kolaylık sağlayacaktır. Demeç, beyanat, manifesto ile eşanlamlı olarak kullanılan bildirinin birden fazla tanımı bulunmakla birlikte üzerinde mutabık olunan tanımları şunlardır: “1. Resmi bir makam, kurum veya resmi olmayan bir örgüt, topluluk tarafından herhangi bir durumu ilgililere duyurmak için yazılan yazı, tebliğ tebligat. 2. Bilimsel bir konuyu ele alan ve bilimsel bir toplantıda okunup tartışılan yazı, tebliğ” (TDK, 2005: 265). Türkçe Sözlükte ise bildiri: “1. Resmi bir makam, kurum, kuruluşça herhangi bir durumu ilgililere duyurmak, bildirmek ereğiyle yazılan yazı. eş. Tebliğ, tebligat. 2 resmi bir makam, kurum, kuruluş ya da parti, dernek benzeri herhangi bir toplulukça herhangi bir durumu kamuoyuna açıklamak, bildirmek için yayımlanan yazılı açıklama. eş. tebliğ. 3 bilimsel bir konuyu ele alan ve bilimsel bir toplantıda okunup genellikle üzerine tartışılan yazı. eş. tebliğ 4 yaz. Bir yapıtta sanatçının iletmek istediği temel düşünce. eş. mesaj, yeni ileti. 5 dil. ileti” (Püsküllüoğlu, 2004: 286) olarak tanımlanır. Bildirinin tanımına bakıldığında amacının ne olduğu ve neden bir bildiriye gerek duyulduğu kolayca anlaşılmaktadır. Bildirinin amacı alınan kararların ilgili mercilere tebliğ etmek, ulaştırmaktır. Bildiriye gerek duyulma nedeni ise, yaşanan değişimlerden, olumlu/olumsuz durumlardan, ilgili kişi ve kurumları haberdar etmektir. Bildiride mevcut durum ele alındıktan sonra amaçlar anlatılmaya başlanır. “Bildirinin belli bir formu var mıdır?” Sorusuna gelince, genellikle belli bir formu olduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bildiriler sözle ya da yazılı olarak sunulabilirler. Bildiriyi sunanlar alanlarında yetkin kişilerdir. Bununla beraber bildirilerde belli bir üslup olması gerekir. Bu üslup genellikle herkesin anlayabileceği akademik bir üsluptur.

İsmet Özel, “*Esenlik*” üzerine yazdığı bildirisini şiirsel bir formda okuruna/alıcısına ulaştırma çabası içerisine girmiştir. Bildiriler alanında yetkin kişiler tarafından yazıldığına göre Özel, insanları ‘esenliğe ulaştırma’ konusunda kendisini yetkin biri olarak görmüş olabilir. Çünkü bu çalışmaya konu olan şiirde esenliğe erişmenin yolunu sunar. Fakat bildirisini sunarken neden şiirsel bir form seçtiği kesin olmamakla birlikte, ‘bildiri’ konusunda dayatılan modern kalıplaşmış formun dışına çıkma isteğinin bir tezahürü olarak da değerlendirilebilir. Bununla beraber Özel’in şiir formunu seçmesinin bir nedeni de şiir dilinin etkili anlatım olanaklarından yararlanmak istemesi olabilir

Bir yandan varlığını devam etme çabasında olan gelenek, bir yandan da onu yerinden etmek isteyen Modernizm birbiri ile sürekli bir çatışma içerisindedir: “*Modernlik, Gelenek tarafından doğasından uzaklaştırılacak, Gelenek de Modernliğin çelmelerine maruz kalacaktır*” (Shayegan, 2014: 71). Gelenek ve modernizm arasındaki bu rekabet edebi metinlere sıklıkla yansımaktadır. Şiirlerinde gelenekleri ve ona ait olan ‘sahici’ değerleri savunan Özel,

modernliği ve onun getirdiği yapay ortamı eleştirmekten geri durmaz. Özellikle de inceleme konumuz olan şiirde, belli başlı geleneksel değerlerini kaybeden şehirden öç alınmasının gerekliliğini vurgular. Şartlı cümlelerden oluşan şiirin ilk dörtlüğünde istenen şartlar yerine getirilmediği takdirde yapılacak olan da belirtilmiştir. Bu şartlar şiirsel bir dille, ifade edilmiştir. Anlatıcının ortaya koyduğu şartlar; şehrin hem geleneksel hem de manevi değerlerinin korunması gerektiridir:

*"Bir şehrin urgan satılan çarşıları kenevir
kandil geceleri bir şehrin buhur kokmuyorsa
yağmurdan sonra sokaklar ortadan kalkmuyorsa
o şehirden öcalmanın vakti gelmiş demektir."* (Erbain, 2017: 173).

Bu dizeler kapitalist dünya görüşünün bir eleştirisi olarak okunabilir. Kapitalist düzende, işçinin emeği sömürülür. Çiftçiden alınan hammadde ile fabrikada tek tip mal üretilir. Tüm yönleriyle olmasa da Marksist bir dünya görüşünü benimseyen Özel, kapitalist dünya görüşünün karşısında yer alır. Kapitalist düzenin ekonomik unsurları kullanarak insanları tek tipleştirme düşüncesinin karşı cephesinde mücadelesini sürdürür. 1974 öncesinde devrimci bir duyarlılıkla hareket eden Özel, toplumcu gerçekçi bir sanat görüşünü benimser: *"Hayatın gerçekliğini Marksist ideolojinin penceresinden yansıtmaya çalışan toplumcu gerçekçiler, sanatı toplumsal bilinci yansıtan ve altyapının belirlediği kurallara göre faaliyet gösteren bir araç olarak algılamışlardır"* (Yılmaz, 2013: 211-222). Zamanında Marksist ideolojiyi benimseyen Özel, bu ideolojinin penceresinden şiir evrenini oluşturmuştur. Sanatını toplumsal bilinci oluşturmak için bir araç olarak kullanmıştır. Toplumda üretimi gerçekleştiren altyapının emeğinin sömürülmesine karşıdır.

Bu dizelerde üç sembolik şartla bir şehirde olması gerekenler sıralanmıştır. Bunlardan ilki; insanların maddi ihtiyaçları ile ilgilidir. Bir şehirde urgan satılıyorsa onun hammaddesi olan kenevirin de satılması gerekir. Yani bir şehirde hazır satılan yapma şeylerin yanında o şeylerin özü ya da geleneksel olanda satılmalıdır. Çünkü hazır yapılmış şeyler ancak bir amaca hizmet edebilir. Fakat bütün insanların fitratları birbirinden farklıdır. Dolayısıyla onların ihtiyaçları da birbirinden farklılık gösterir. Tek tipleşmek istemeyen bu insanlar gerektiğinde farklı amaçları için istedikleri hammaddeye ulaşmalıdırlar. Ancak o zaman ihtiyaçlarına cevap verebilecekler. İkincisi, insanların manevi ihtiyaçlarının sembolik ifadesidir. 'Kandil geceleri ve buhur' ifadeleriyle bu ihtiyaç açıklanmıştır. Kandil geceleri ile ifade edilen, manevi değerlerin yaşandığını gösteren ve insanın koku alma duyusuna hitap eden buhur kokusu da tasavvur edilen şehirde olması gerekenlerdir. Çünkü ancak belli göstergelerle şehirde manevi ya da ruhani değerlerin yaşandığına şahit olunabilir. Üçüncüsü ise, sembolik ifadelerle 'öz ve sahicilikle' ilgilidir. Şehir tamamıyla betonlaşmamalıdır. Betonlaşan şehir, topraktan yaratıldığına inanan insanın toprakla olan bağıını koparır. Bu nedenle insan özünü kaybetme tehlikesine maruz kalır. Tamamıyla betonlaşan mekanikleşen şehirde insanlar da sahiciliklerini kaybedecekler. 'Bildiri'sini koşullu cümlelerle kuran Özel, ortaya koyduğu imajinatif ifadelerle tasavvurundaki değerleri taşımayan şehirlerden öcalmanın vaktinin geldiğini söyler. İsmet Özel *"doğadan soyutlanmış kentlerin"* (Ecevit, 2016: 74) yaratılmasına karşıdır. Çünkü ona göre, bu tip kentler yapay ve sahte yerlerdir. Burada yaşayan insanlar da tıpkı bu yapma kentler gibi samimiyetten uzak bireylerdir.

Özel, şiirlerinde modern toplumun dayattığı tek tipleşmeyi ve ona ait değerleri sıkça eleştirir: “1964 yılının başından itibaren kaleme alınan şiirlerinde ve içine barınan “herkes”lerin kısık bir tonda da olsa eleştirisi yapılmaya başlanır” (Tüzer, 2008: 188). Fakat *Esenlik Bildirisin’* de bu kısık ses tonu yükselmeye başlamış hatta doruğa ulaşmıştır. Öyle ki şair bu şiirindeki şehirden öç almak vaktinin geldiğinden söz etmeye hatta haykırmaya başlamıştır. Bunun temel nedeni ise şairin muhayyilesindeki şehir tasavvurunda bulunan bütün olanakların, şiire konu olan şehirde yok edilmiş olması ya da yok olmaya yüz tutmasıdır. Yozlaşan şehirler, bütün kültürel değerlerini kaybederler, tamamıyla betonlaşarak sahiciliklerini yitirirler. Tıpkı caddeleri gibi insanları ve insanların duyarlılıklarına hitap eden değerler betonlaşır ve sahiciliklerini, özlerini kaybedip kimliksizleşirler. Bu nedenle şiire konu olan şehir, şayet istenen koşullar sağlanmazsa şehir olmaktan çıkar, tamamıyla her şeyin pazarlığının yapıldığı bir mekâna dönüşür. Şair bildirisini yazdığı “esenliğe” erişmek için sahiciliğini kaybeden, yozlaşan düşmana dönüşen şehirlerden, öç almaya çağırılmaktadır.

Özel şiirlerinde modern insanın kendilik değerlerini yitirmesine karşı çıkar. *Esenlik Bildirisi’* nin ikinci dördlüğünde de bunu ifade eder. Manevi değerleri hiçe sayan menfaatçiliği yaşamının odak noktasına alan modern insan, kapitalist dayatmalarla duygularını bile ticaret unsuru/eşyası haline getirmiştir. Çünkü onun için önemli olan daha fazla kâr elde etmektir. Değerlerinden ödün vermek pahasına olsa bile kapitalizmin pençesinde tek tipleşmiş modern insan bu karın peşindedir. Kapitalizmin yozlaştırıcı ve kötücül etkisi insanın duygularını bile ticari bir meta haline dönüştürmüştür. Bu nedenle dolaylı bir anlatımla da olsa kapitalizm anlatıcı öznenin eleştiri oklarının hedefi olmaktan kurtulamamıştır. “*Duygular paketlenmiş tecime elverişli*” dizeleriyle açıklanan ifadeler bunun bir örneğidir:

*“Duygular paketlenmiş, tecime elverişli
gövdede gökyüzünü kışkırtan şiir sahtedir
gazeteler tutuklamış dünya kelimesini
o dünyadan, o şiirden öcalmalı demektir” (Erbain, 2017: 173).*

Bu dördlük ilk dördlüğün devamı gibidir. Cümlelerde şart eki olmamasına rağmen şartlı cümleler gibi okunabilir. Şayet bir şehirde insani duygular paketlenmiş ve ticarete elverişli bir meta haline getirilmişse o şehirden öç alınabilir. Modern kapitalist düzenin temel hedeflerinden biri olabildiğince kâr sağlamaktır. O nedenle yeterli oranda kâr sağlayan her şey bir ticaret aracına dönüşür. Özel, Marksist ideolojiyi benimsediği yıllarda kaleme aldığı bu şiirde kapitalizmin insani değerleri bile bir ticaret aracı haline dönüştürmesine karşı çıkar. Kapitalist algıda duygular bile bir ticaret aracı haline gelmiştir. Böylesi bir durumda şairler şiirlerini insanları, uyarmak ve onları bu tehlikeden, yozlaşmadan kurtarmak için yazmıyorlarsa, yazdıklarının da bir ehemmiyeti yok demektir. Özel, burada şiirin asıl amacını da açıklar. Ona göre şiirin asıl amacı insanlara hizmet etmektir. ‘Sahte şiir’ ifadesiyle toplumsal sorulardan uzak olan şiir kastedilir. Sahte şiir toplumun sorunlarını ifade etmekten uzak olan şiirdir. Ortada toplumsal sorunlar varken hazın peşinde koşan şiir sahtedir. Şehirden öç alındığı gibi sahte şiirden de öç alınmalıdır. Özel bunu sonraki ikinci dizede ifade eder.

Modern kapitalist düzenin çıkarıcı ve yapma dünyasına hizmet eden gazeteler insanları özünden uzaklaştıran birer araç olarak kullanır. İnsanın özgürlüğünü savunacağı yerde tutsaklığın aracı haline gelir. Yani amacına tam zıt bir yönde hizmet eder. Dünyaya ait gerçekleri özgürce ifade etmek yerine dünyayı tutuklayan/tutsak eden gazetelerden dünya

ve şiir, öç almıyorsa o dünyadan ve o şiirden de öç alınmalıdır. Bunun bilincinde olmayan toplum, gazetelerin tutukladığı dünyada yaşamaya zorunda kalır: "Artık böylesi bir toplumda "Duygular paketlenmiş, tecime el verişli"dir. Dolayısıyla her şey pazarlanabilir bir meta haline gelmiştir" (Tural, 2010: 1347-1360). Baskı altında iken mücadele etmeyen dünya, dolayısıyla onun içinde yaşayanlar ve onların yanında ayrıca şiir vasıtasıyla zikredilen şairler de sahiciliklerini kaybetmeye mahkûmdurlar. Bundan dolayı anlatıcı gafletin içinde bulunanlardan, mücadele etmeyenlerden, öç alınması gerektiğini bildirir.

Modern zamanlarda insanlar akli yaşantılarının merkezine almışlardır. Aklın tahta oturtulduğu zamanlarda insanlar birçok şeyi onun rehberliğinde ifade etmeye çalışmışlardır. Sadece akılla her şeyin açıklanabileceğini savunan modernizmin taraftarları, karşılaştıkları bütün problemleri aklın gösterdiği yollarla çözüme çabası içerisine girmişlerdir. Fakat bu yöntemin tamamıyla doğru olmadığı zamanla anlaşılmuştur. Çünkü insanların duygularının tamamının akılla izahı mümkün değildir. Bu görüşü savunan sanatçılar, modernizme ve onun bazı değerlerine karşı çıkmışlardır: "1974 yılının hemen başında yayımlanan ve şairin zihinsel dönüşümüne dair önemli işaretler veren "Esenlik Bildirisi" adlı şiir, ölüm duygusunun modern zamanlardaki kavranış biçimini örneklemesi bakımından dikkat çekmektedir" (Tüzer, 2008: 220). Modern insanın, ölümü akılla kavrama ve ölüm duygusuna karşı saygısızlığı üçüncü dörtlükte dile getirilir:

"Ölüm gelir, ölüm duygusuna karşı saygısız
ve zekâ babacan tavrıyla tiksinti verir
söz yavan, kardeşlik şarkıları gayetle tıkız
öcalınmazsa çocuklar bile birden büyüyebilir." (Erbain, 2017: 174).

Özel'in şiir evreninde, kelimeler ilk anlamlarından ziyade poetik değerleriyle var olurlar. Bu nedenle onun şiirlerindeki kelimelerin anlamsal katmanlarını dikkatle okumak gerekir. Kimi zaman bazı kelimelere yüklediği anlamlar çok farklı şekillerde okunabilir. Bu durum aslında şiirin doğasında olan bir şeydir. Fakat bazı şairler özellikle yaşantıları ile ilintili olarak bazı kelimeleri ve onun anlamsal katmanlarının şiire kazandırdığı değerleri göz önüne alarak önceler. Şiir evrenini de bu doğrultuda kurgular: "İsmet Özel'in yoğun olarak ilk şiir kitabında karşılaştığımız fakat daha sonrasında da devam eden "çocukluk" temalı şiirlerinde, devrin kimliksizleşerek yozlaşmasından şikayetçi olan anti- konformist tavrının izlerini görmek mümkündür" (Tüzer, 2008: 183). Özel, zaman içerisinde farklı dünya görüşlerini benimsese de anti-konformist tavrını sürdürür. Onun şiirlerinde çocuk imgesi yozlaşmamışlığı temsil eder: "Kuşkusuz çocuğun imgesi safiyettir, bozulmamışlıktır" (Tosun, 2014: 195). Özel, yozlaşmış bir ortamda toplumun kurtuluşunu çocukluğun saf ve sahici dünyasına yönelmekte görür. O nedenle çocukluğun dolayısıyla sahiciliğin/saflığın yok olmasını engellemek için dayatılan sisteme başkaldırmak gerektiğini vurgular.

Şiirin evreninde yaratılan ve erk sahipleri tarafından dayatılan sosyal ortam tamamıyla yapaydır. Doğal olmayan ve insanların kendi kimliklerini yansıtmaya olanağı bulamadıkları bu mekânda, söylenen kardeş türküleri bile samimiyetten, sahici olmaktan uzaktır. Birden büyüme insanın doğasında olmayan bir şeydir. Çocuklar birden büyürse dayatılan hayatın bir parçası hatta neferi olurlar. Bu nedenle ölüm duygusuna saygısızlık edilen bir hayatta çocukların birden büyümesi sakıncalıdır. Bunun tedirginliğini yaşayan anlatıcı özne, insanları intikam almaya çağırılmaktadır.

Özel, şiirin ilk dörtlüğünde koşullu cümlelerle bir şehirde olması gerekenleri kelimelerin yan anlamlarından yararlanarak ortaya koymuştur. İstenilen şartları sağlamayan şehirlerden intikam alma vaktinin geldiğini belirtmiştir. İkinci dörtlüğünde ise şiirin ve gazetenin asli görevini ortaya koyar. Bu görevleri yerine getirmeyen şiirin sahte olduğunu ifade ederken hem sahte şiirden hem de tutuklu olan ve özgürlüğü için mücadele etmeyen dünyadan/insanlardan da intikam alınması gerektiğini dile getirir. Üçüncü, dörtlükte de modernizmin önemseydiği akıl kavramının insanları küçümsemek için kullanılması ve yaratılan sentetik ortamın insanları doğal yaşamından, özünden uzaklaştırması eleştirilir. Bu sentetik/yapay ortamda söylenen kardeşlik şarkıları bile bir anlam ifade etmekten uzaktır, yapmacıktır. Anlatıcı özne, benimsetilmek istenen yapay ortamda, insanlardaki masumiyeti imleyen çocukların birden büyüüp dayatılan sistemin bir parçası haline gelmeden önce intikam alınması gerektiğini söyler. Dördüncü dörtlüğe kadar ise anlatıcı özne artık bir yargıya varmıştır. Ve yargısının kesinliğini vurgular:

*“Yargı kesin: Acı duymak ruhun fiyakasıdır
kin, susturur insanı; adına çıdam denir
susulunca tutulan çetele simsiyahtır
o siyah öcalkamacasına güre ve bereketlidir.” (Erbain, 2017: 174).*

Anlatıcı özne şiirin bu dörtlüğüne kadar çizdiği olumsuz durumdan kurtuluşu artık bir yargıya bağlar. Kendisinden emin cümleler kurar. Acı çekmenin ruhun süsü olduğunu söyler. Kinin insanı susturduğunu fakat bu susmanın adına sabır dendiğini söyler. Yaşanılan haksızlıklar karşısında susan insanın yaşamı kararır. Hayatında yaşadığı her şeyin üstüne siyah bir perde iner. Yani bir anlamda ölümü gerçekleşir. Hayat artık onun için renkli değildir, simsiyahtır. Siyah, bir anlamda da insanın gönlünü ve ruhunu karartan günahlardır. Bu nedenle birey günahlarla ölmek için dayatılanlara başkaldırmalıdır: *“İnsan var olmak için başkaldırmak zorundadır” (Camus, 2016:33)*. Birey, karartılıp dayatılan tek tip yaşamdan kurtulmak ve kendi varlığını ortaya koymak için mücadele etmelidir. Anlatıcı özne, baskıların karşısında -siyah rengin imlediği- karamsarlığı, toplumun başkaldırısı, intikamı ve kurtuluşu için bereketli bulur.

Özel’in şiirleri insanı uyuşturan, tektipleştiren kapitalizm ve modernizmin, insan doğası üzerindeki olumsuz etkilere bir tepki niteliği taşımaktadır. Hatta modern tarzda şiirler kaleme alan şair: *“Modern şiir doğuşunu modern dünyanın asimile(assimilee) olmasına borçludur” (Özel, 1980: 58)* der. Bu ifade aynı zamanda hayatın ve şiirin iç içe olmasının dolaylı ifadesidir. Nitekim Özel, kaleme aldığı şiirlerinde, modern dünyanın asimilasyonunu ve modern erkin baskısını eleştiri malzemesi yapar: *“Genetik mühendisliği yoluyla insan imal etmeye yönelmiş bir dünya, nükleer ve kimyasal silahlarla siyaset yönlendiren bir dünya, elektronik sanayi her türlü çığırnlığa meydan verdiği bir dünya, trafik lambalarından tutun da kitle iletişim araçlarına kadar her alanda insan denen canlıyı sıkı bir denetim altına alan bir dünya mutezil bir dünyadır” (Özel, 1980: 61)*. Bütün unsurlarıyla insanlar üzerine denetim kurma çabasında olan Modernizm, onları asimilasyona açık hale getirir. Çünkü yapılan baskı karşısında birey kendisini olduğu gibi ifade edemez. Ayrı bir kimliğe bürünmek, zorunda bırakılmaktadır. Kapitalizm ve modernizmin yozlaştırıcı unsurları, birey üzerine kurduğu bu baskıyı farklı kimliklere bürünerek yapmaktadır. Bu nedenle kapitalizm ve modernizm ile savaşta birey kiminle savaştığını bilememektedir. Yani düşman üst kimliklerle moderniz/ kapitalizm gibi görünse

de kendisini çok başarılı bir şekilde gizleyebilmekte ve kamufle olmaktadır. Düşmanın açıktan kim olduğu bilinmediği durumlarda, düşmanla savaşmak daha da güç hale gelmektedir. Özel, 'Esenlik Bildirisi'nde bu durumdan yakınmakta ve düşmanı görünür olmaya davet etmektedir:

*"Vandal yürek! Görün ki alkışlanasın
ez bütün çiçekleri kendine canavar dedir
haksızlık et, haksız olduğun anlaşılın
yaşamak bir sanrı değilse öcalınmak gerektir."* (Erbain, 2017: 174).

"Vandal yürek!" şiirdeki vurucu imajlardan biri olarak değerlendirilebilir. Bu vurucu imajla Modernizm ve ona ait değerler kast edilmiştir. Özel, eski kültürel değerleri ve insani özü yakıp yıkan, bunların kıymetini bilmeyen modernizmin "her yerdeliğini" ve kimliğinin belirlenemezliğinden yakınmaktadır. Özel, karşı olduğu ve insanı yozlaştıran, kimliksizleştiren modernizme ait unsurları "vandal yürek" imajıyla eleştirmiştir. Modernizm bir yandan insani değerleri yıkarken, bir yandan da onların yerine geçebilecek olan yeni yapma değerler üretir. Ürettiği değerler insanları yozlaştırırsa da bu eylemini açıktan yapmaz. Bir yandan doğal çiçekleri yok ederken bir yandan fark edilmemek için yerine yapma çiçekler koyar. İnsana ait öz değerleri değiştirerek dönüştürür. Bu nedenle değişime maruz kalan bireyler farkında olmadan onun gereklerini yerine getirmiş olur. Anlatıcı özne bu durumun bilincindedir. Düşman olarak bellediği Modernizm ve ona ait değerler her yeredirler, sinsidirler. Bu gizli düşmanın fark edilmesi için anlatıcı özne, ondan belli bir kimliğe bürünmesini ister. Onun kimliksiz oluşu sahici olmayışı, onunla savaşmayı güç kılmaktadır. Yaşamın bir sanrı olmadığını bilmesine rağmen şair, şartlı bir mısra ile şiirin muhataplarını maske giymiş düşmandan öç almaya çağırarak bildirisini sonlandırır.

İsmet Özel, yaşamının belli evrelerinde radikal kararlar alıp çeşitli dünya görüşleri arasında keskin geçişler yaşamıştır. Aldığı radikal kararlar sonucunda farklı dünya görüşlerini benimsemesine rağmen yaşamının merkezine aldığı bazı düşüncelerini ve edimlerini değiştirmeden koruyabilmiştir: "Sosyalist olarak devrimciliği hayatının merkezine koyan ve bu duyarlılıkla dünyayı anlamlandırmaya başlayan İsmet Özel, Müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra da bu duyarlılığını devam ettirir" (Tüzer, 2008: 239). Modern dünyayı ve onun esir edici, mecbur bırakılmışlıklarına karşı Özel'in devrimci tutumu devam eder. Bu tutum çeşitli imaj ve söylemlerle, bazen kelime düzeyinde bazen de kelime gruplarıyla, onun şiirinin anlam katmanlarında kendisine yer bulmuşlardır. Tüzer, Özel'in sergilediği tutumun sonraki şiirlerine de yansıdığını ifade eder. Dışarıdan yapılan tüm dayatmacı müdahalelere, özellikle de modernizmin ve kapitalizmin, karşı kendi benini kapatmıştır. Bu onun savunma biçimidir: "Varolmayı düşünerek "herkesleşmek"ten kurtulmuş olmanın bir diğer göstergesi de yaşadıklarından sorumlu olmaktır" (Tüzer, 2008: 224). Özel edindiği bu sorumluluk bilincini *Esenlik Bildirisi*'nde de sürdürmektedir. "Esenlik" üzerine bir bildiri yazma düşüncesi de ondaki sorumluluk bilincinden kaynaklanmaktadır.

Özel, *Gastronomi* isimli bir denemesinde medeniyet ve insanın sahiciliği konusundaki yaklaşımını dile getirir: "Bize düşen medeniyetin zorlamaları karşısında bir ayıklamayı başarabilmek olmalıdır. İnsan olarak bizi tabii haletlerimizden uzaklaştıracak, bizi tağutlara bağlayacak medeniyet verilerini reddetmek, buna karşılık insanın kendini daha sahici hissetmesi için kolaylık sağlayıcı insan değerlerini benimsemek dün olduğu gibi bugün de yaşayışımızın temel doğrusunu teşkil etmektedir." (Özel, 2004: 48). Medeniyetin zorlamaları karşısında insanın kendisine ait, özünde insan

olmaktan kaynaklı bulunan, cevheri kaybetmemesi ve sahiciliğini sürdürmesi gerektiğini dile getirir: “Şaire göre, insanların tabiata ve başka insanlara hızla yabancılaştığı, basmakalıp düşünceler içerisine hapsedildiği, insani değerlerin insani olmaktan çıkıp farklılaştığı ve buna rağmen kabul gördüğü, her türlü ilişkide bayağılaşmanın hızla seyrettiği, hülasa her çeşit olumsuzluğun olumlu gibi algılandığı gaflet içindeki bir dünyada şiir, uykudaki insanları uyandırmak, uyanık insanları ise birbirlerinden haberdar ederek dünyanın bu yoz haline direnişi kolaylaştırmak gibi önemli bir görevi de üstlenmiş olmaktadır” (Öztürk, 2013). Özel, şiirine böyle bir misyon yüklemiştir.

İsmet Özel, 1974 yılından önce sosyalist bir dünya görüşü çerçevesinde sanatını icra ediyordu. Ürettiklerini de onlar için üretiyordu. Fakat düşünceleri sosyalist çevre içinde bazen benimsenmiş bazen de eleştiriler almıştır. 1974 yılından sonra radikal bir kararla hayatında büyük değişiklikler gerçekleştirir: “1974 yılındaki bu değişimden sonra İslami çevre içinde de benzer durumun da söz konusu olduğu görülmektedir. Yine muhalif bir düşünür olarak kabul edildi. Bir başka deyişle, İsmet Özel’de de hayatı boyunca değişmeyen şeylerin başında muhalif tutumu yer alır. Çünkü ona göre şiir toplum içinde bir başkaldırı ve başkaldıranların sesidir” (Tüzer, 2008: 94). Geçiş dönemi şiirlerinden biri olarak değerlendirilen *Esenlik Bildirisi*’nde Özel, muhalif kişiliğini ve başkaldırı anlayışını sürdürmüştür. Sadece bu dönemde değil bütün sanat yaşamında da muhalif olma anlayışını sürdürmüştür, denilebilir: “Ona göre dünya kapitalizmle birlikte olması gerekenden oldukça farklı ve sapkın bir dünyaya evrilmekte ve insanlar (Müslümanlar da dahil olmak üzere) bu yanlışlığın peşinden koşarak kendi özüne yabancılaşmaktadır” (Doğan-Hüküm, 2018:117). Özel sanat yaşamı süresince, ki hala devam etmekte, kaleme aldığı çoğu şiirinde bu vurgu kuvvetle sezilmektedir.

SONUÇ

Özel, şiirsel formda yazdığı *Esenlik Bildirisi*’nde esenliğe erişmenin koşullarını ortaya koyarak, okura içinde bulunan yoz durumdan kurtulmanın yollarını sunmaktadır. Bu yolda yapılması gerekenler olduğu gibi sakınılması gereken davranışlar da bulunmaktadır. Kişi yapılması gerekli olan şeyleri yapıp sakınılması gerekli olan şeylerden kaçınırsa esenliğe ulaşabilecektir. Aksi takdirde maske giymiş modern düşmanlar karşısında çaresiz kalacak, sahiciliğini koruyamayacak ve kazandığını zannettiği anda kaybedecektir.

Özel’in şiir evreninde yer alan önemli izleklerden olan çocuk ve şehir imgelemi *Esenlik Bildirisi*’nde de yer almışlardır. Şiirin ana omurgasını oluşturan bu iki imgeden ilki masumiyetin, sahiciliğin, yozlaşmamışlığın şiirdeki karşılığı iken ikincisi yani şehir bunu tam karşıt değerlerini barındıran tektipleşmişliğin ifadesi olarak değerlendirilebilir. Çocukluğu masumiyet ve sahicilikle özdeşleştiren şair, şehirden, yozlaşmışlıktan ve yok olmaya yüz tutan sahicilikten korkusunu ifade eder.

Özel için insan “eşref-i mahlukat”tır. Nitekim bunu *Amentü* şiirinde de dillendirir. Fakat modern zamanlarda ve kapitalist düzende insan “eşref-i mahlukat” olarak değer görmemiştir. Modernizmin ve kapitalizmin dayatmaları karşısında ‘duygular’ bile satılan bir fabrikaya dönüştürülmüştür. Özel, insanları bu tehlike karşısında özlerini kaybetmemeleri için uyarır. Modern insanın “sahiciliğini” ele alırken bir yandan onların yaşam biçimi ve kabullerine yönelik dozu yüksek eleştiriler yöneltmekten geri durmaz. Modernizm ve kapitalist sistemlerinin dayattığı tek tipleşmeyi reddederek ‘herkes’leşmekten kaçınırken, insanları da bu doğrultuda bilinçlendirme amacını güder. *Esenlik Bildirisi*’nde de anti-konformist tavrını

sürdürür. Muhataplarını, şiir formunda yazdığı bildiri ile kurulan yapay ortamdan kaçınmaya çağırır. Onları bu yapay ve karanlık ortamı kuranlardan da intikam almaya davet eder. Özel, insanın modern maskelerden sıyrılarak, özündeki cevhere erişmesiyle esenlik bulabileceğini savunur.

KAYNAKÇA

- Camus, Albert (2016), **Başkaldıran İnsan**, Can Yay. 2.Baskı, İstanbul.
- Ecevit, Yıldız (2016), **Türk Romanında Postmodernist Açılımlar**, İletişim Yay. 10.Baskı, İstanbul.
- Geçen, Sevda (2012) "**İsmet Özel Şiirlerinde Başkaldırı/Modernizmin Yozlaştırdığı Düzene Başkaldırı**", *Turkish Studies*, s. 1215-1228.
- Karacoşkun- Hüküm, Mustafa Doğan- Muhammed (2018), **İsmet Özel'in Şiirlerinde Bireysel ve Toplumsal Değişim**, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Ocak-Haziran 2018/10:19 (101-119).
- Okay, M. Orhan (2016), **Poetika Dersleri**, Dergâh Yay. 5.Baskı, İstanbul.
- Özel, İsmet (1997), **Şiir Okuma Kılavuzu**, Şule Yay. 5. Baskı, İstanbul.
- Özel, İsmet (2004), **Bakanlar ve Görenler**, Şule Yay. İstanbul.
- Özel, İsmet (2006), **Waldo Sen Neden Burada Değilsin?**, Şule Yay. İstanbul.
- Özel, İsmet (2015), **Üç Zor Mesele**, Tam İstiklal Yay. 4. Baskı, İstanbul.
- Özel, İsmet (2017), **Erbain**, Tam İstiklal, Yay. 35. Baskı, İstanbul.
- Özel, İsmet (2017), **Taşları Yemek Yasak**, Tam İstiklal Yay. 8. Baskı, İstanbul.
- Öztürk, Fatih (2013), "**İsmet Özel'in Savunması: Sokrates ve İsmet Özel Bağlamında Felsefe-Edebiyat İlişkisi**" İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 2, Sayı 2, s. 47-60.
- Püsküllüoğlu, Ali (2004), **Türkçe Sözlük, Türkiye Türkçesinin En Büyük Sözlüğü**, Doğan Kitap, 5.Baskı. İstanbul.
- Shayegan, Daryush (2014), **Yaralı Bilinç**, Metis Yay. 4. Baskı, İstanbul.
- TDK, (2005), **Türkçe Sözlük**, 4.Baskı. Akşam Sanat Okulları Matbaası, Ankara.
- Tosun, Necip (2014), **Modern Öykü Kuramı**, Hece Yay. İstanbul.
- Tural, Secaattin (2010), "**İsmet Özel Şiirinde Şehir Algısı**", *Turkish Studies*, s.1347-1360.
- Tüzer, İbrahim (2008), **İsmet Özel Şiire Damıtılmış Hayat**, Dergâh Yay. İstanbul.
- Tüzer, İbrahim (2011), "**İkinci Yeni Şiirinde Kent Algısı**" *TÜBAR-XXIX-*, s.411-428.
- Yılmaz, Mehmet (2013), **İsmet Özel'in 'Sevgilim Hayat' Şiirinin Marksist Estetik Açısından Tahlili**, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED), sayı 49. Erzurum.